

EDITORIAL

Σε ένα κόσμο ραγδαίων αλλαγών που κυοφορούν κατά τις τελευταίες δεκαετίες την κοινωνία και οικονομία της γνώσης η εκπαίδευση αναδεικνύεται σε λυδία λίθο των εξελίξεων. Το ενδιαφέρον εθνικών κυβερνήσεων και διεθνών οργανισμών στρέφεται έντονο προς την εκπαίδευση: ο χαρακτήρας της επανεκτιμάται, θεμελιώδεις αρχές της αμφισβητούνται, το περιεχόμενο της αναθεωρείται, οι παιδαγωγικές προτεραιότητές της αναπροσαρμόζονται, εναλλακτικές διδακτικές προσεγγίσεις δοκιμάζονται και αξιολογούνται. Ο ρόλος και η συμβολή του εκπαιδευτικού έρχονται αναπόφευκτα στο προσκήνιο. Η βασική επαγγελματική κατάρτιση και η δια βίου επαγγελματική ανάπτυξή του, την οποία υπαγορεύει το ρευστό κοινωνικό περιβάλλον και οι προκλήσεις της εποχής της ύστερης νεωτερικότητας, έρχονται αναπόφευκτα στο προσκήνιο του δημόσιου προβληματισμού και αποκτούν προτεραιότητα στη χάραξη εκπαιδευτικής πολιτικής. Δεν είναι τυχαίο ότι κατά τις τελευταίες δεκαετίες όλες σχεδόν οι κυβερνήσεις έχουν διεθνώς προχωρήσει σε, συχνά επανειλημμένες, αναθεωρήσεις του συστήματος βασικής κατάρτισης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών. Δεν είναι επίσης τυχαίο το ενδιαφέρον που επιδεικνύεται διεθνώς για τις επιτυχημένες πρακτικές που ακολουθούν χώρες με υψηλές επιδόσεις στο χώρο της εκπαίδευσης –χαρακτηριστικό είναι εν προκειμένω το παράδειγμα της Φινλανδίας, οι επιτυχίες της οποίας στο PISA αποδίδονται πρωτίστως στον τρόπο προετοιμασίας των εκπαιδευτικών της. Από κοντά οι διεθνείς οργανισμοί στις ποικίλες εκδόσεις και αποφάσεις των οποίων πρωταγωνιστεί η κατάρτιση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών.

Στη χώρα μας η βασική επαγγελματική κατάρτιση –ιδιαίτερα των καθηγητών της μέσης– αλλά και η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών μας αποτελεί ένα από τα πιο ακανθώδη ζητήματα που δεν έχει κατορθώσει μέχρι σήμερα να αντιμετωπίσει η πολιτεία και η εκπαιδευτική κοινότητα, παρά τις πρωτοβουλίες που έχουν κατά καιρούς αναληφθεί από κυβερνήσεις και πανεπιστήμια. Για μια ακόμη φορά, με ευκαιρία τη θέσπιση του πιστοποιητικού παιδαγωγικής επάρκειας, το ζήτημα ήρθε και πάλι στο προσκήνιο χωρίς συγκεκριμένες προτάσεις υλοποίησης των νομοθετικών πρωτοβουλιών και με αμφιλεγόμενες προοπτικές επιτυχίας. Το Εργαστήριο Συγκριτικής Παιδαγωγικής, Διεθνούς Εκπαιδευτικής Πολιτικής και Επικοινωνίας και η Ελληνική Εταιρεία Συγκριτικής και Διεθνούς Εκπαίδευσης που εκδίδουν τη *Συγκριτική και Διεθνή Εκπαιδευτική Επιθεώρηση* οργάνωσαν, ήδη το Μάρτιο του 2010, διημερίδα για το θέμα, με συμμετοχή Ελλήνων και ξένων ειδικών από τη Φινλανδία, την Αγγλία και τη Γαλλία αλλά και εκπροσώπων επιστημονικών ενώσεων και συνδικαλιστικών φορέων των εκπαιδευτικών.

Στο ίδιο θέμα, σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, επανέρχεται σήμερα με ειδικό θεματικό τεύχος η *Συγκριτική και Διεθνή Εκπαιδευτική Επιθεώρηση* για να εξετάσει πτυχές του που μένουν συχνά στο περιθώριο του δημόσιου λόγου που διατυπώνεται υπό την πίεση και στο πλαίσιο μεταρρυθμιστικών πρωτοβουλιών. Στο τεύχος αυτό, όπως συμβαίνει πάντοτε με τα ειδικά τεύχη της *Συγκριτικής και Διεθνούς Εκπαιδευτικής Επιθεώρησης*, έχουν προσκληθεί και διατυπώνουν τις απόψεις τους ακαδημαϊκοί δάσκαλοι που έχουν ασχοληθεί από διάφορες θέσεις με το ζήτημα της βασικής κατάρτισης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών.

Η Καθηγήτρια του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ζωή Παπαναούμ, στο άρθρο της με τίτλο «*Η εκπαίδευση των υποψήφιων εκπαιδευτικών: παράμετροι αιχμής για την εκπαιδευτική πολιτική*» αναφέρεται στις προϋποθέσεις που πρέπει να εκπληρώνει η

εκπαίδευση των υποψηφίων εκπαιδευτικών για να μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στην απόκτηση των αναγκαίων εφοδίων για τη βελτίωση του έργου των σχολείων. Στο κείμενό της, με αφετηρία δύο διαφορετικές προσεγγίσεις στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, τις οποίες αποκαλεί «προσωποκεντρική» και «συστημική», εξετάζει το αν η διαμόρφωση του άριστου εκπαιδευτικού είναι αποτέλεσμα προσωπικών επιλογών δια βίου εκπαίδευσης, μαθητείας και αυτομόρφωσης μέσω της εμπειρίας, ή απόρροια συστημικών ρυθμίσεων της πολιτείας με στόχο τη στελέχωση των σχολείων με επαγγελματίες υψηλού επιπέδου ή και τα δύο.

Ο Δημήτρης Ματθαίου εστιάζει στη βασική επαγγελματική κατάρτιση των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αναζητώντας και αναλύοντας τις θεμελιώδεις ιδεολογικές, επιστημολογικές και παιδαγωγικές παραδοχές, στις οποίες στηρίχθηκε για δεκαετίες το υφιστάμενο σύστημα προετοιμασίας τους, σε μια προσπάθεια να εξηγηθεί η μακροχρόνια μεταρρυθμιστική δυστοκία στο συγκεκριμένο πεδίο.

Στο άρθρο του με τίτλο «*Βασική εκπαίδευση και επιμόρφωση εκπαιδευτικών: Κρίσιμα «επεισόδια» και εύλογα ερωτήματα*» ο Γιώργος Μαυρογιώργος, Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, επιχειρεί μια ιστορικοβιογραφική προσέγγιση στη μελέτη και την ανάλυση της επαγγελματικής ανάπτυξης του εκπαιδευτικού, εντοπίζοντας κρίσιμα «επεισόδια» στην επαγγελματική βιογραφία του εκπαιδευτικού, όπως είναι η «άτυπη μαθητεία» στο σχολείο, οι σπουδές στο πανεπιστήμιο, η υποδοχή του νεοδιόριστου στο σχολείο και η εν γένει σταδιοδρομία του εκπαιδευτικού στην εκπαίδευση. Αντιμετωπίζει τα «επεισόδια» αυτά ως «τομές» σε μια δυναμική διαδικασία δια βίου κριτικού αναστοχασμού των εκπαιδευτικών και επαναπροσδιορισμού του εκπαιδευτικού τους έργου και θέτει το ζήτημα της συστηματικής αξιοποίησής τους στις πολιτικές βασικής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών που επιδιώκουν να απαντήσουν στο ερώτημα «ποιον εκπαιδευτικό θέλουμε και για ποιο σχολείο». Εξετάζει κατ' αυτόν τον τρόπο την εκπαίδευση και την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στο πολιτικο-ιδεολογικό τους πλαίσιο, υποστηρίζοντας ότι αυτό προσδιορίζεται σε σημαντικό βαθμό και από τις τάσεις και εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση και άλλους διεθνείς οργανισμούς και υλοποιείται μάλλον μηχανιστικά στην Ελλάδα, απομειώνοντας τις όποιες προσπάθειες μεταρρύθμισης δομών και περιεχομένου της εκπαίδευσης.

Ο Δημήτρης Χατζηδήμου, καθηγητής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, στο άρθρο του με τίτλο «*Συζητώντας για το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών των δύο σχολικών βαθμίδων στη χώρα μας*» οριοθετεί εννοιολογικά την επιμόρφωση, τεκμηριώνει την αναγκαιότητά της, παρουσιάζει τα είδη της, καταγράφει ιστορικά την πορεία της στην Ελλάδα και παρουσιάζει την κατάσταση που επικρατεί σήμερα, επισημαίνοντας τα προβλήματα που δημιουργούνται από τον τρόπο υλοποίησής της και τις επακόλουθες συνέπειες που έχουν στο έργο των εκπαιδευτικών. Παραθέτει επίσης μια σειρά από σκέψεις και προτάσεις που αφορούν το παρόν και το μέλλον του θεσμού της επιμόρφωσης, ως αφετηρία προβληματισμού και συζήτησης, ιδιαίτερα ως προς τη δημιουργία ενός μόνιμου φορέα επιμόρφωσης.

Ο Μιχάλης Δαμανάκης, Καθηγητής του Πανεπιστημίου Κρήτης, στο άρθρο του «*Κατάρτιση και επιμόρφωση εκπαιδευτικών για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη διασπορά*» επισημαίνει τις διαφορές στα προσόντα και στη βασική κατάρτιση ανάμεσα στους αποσπασμένους εκπαιδευτικούς και στους ομογενείς που διδάσκουν στα ελληνόγλωσσα σχολεία του εξωτερικού και εστιάζει στην επιμόρφωση και των δύο ομάδων μέσα από το Πρόγραμμα που

υλοποίησε από το 1997 έως το 2008 το Εργαστήριο Διαπολιτισμικών και Μεταναστευτικών Μελετών (Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.) του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Ο Κώστας Ραβάνης, στο δικό του άρθρο με τίτλο *«Βασική εκπαίδευση και επιμόρφωση στις Επιστήμες της Αγωγής των εκπαιδευτικών των "Θετικών" Επιστημών: ανορθολογικοί άνεμοι, επιστημολογικές θύελλες»* αναφέρεται σε ορισμένα από τα προβλήματα της βασικής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στις Επιστήμες της Αγωγής, με έμφαση σε αυτούς οι οποίοι έχουν σπουδές στις "θετικές" επιστήμες, καθώς και στις ευρύτερες επιπτώσεις από την έλλειψη σχετικής θεσμικής μέριμνας. Αρχικά θέτει το ζήτημα της απόστασης μεταξύ των πολιτικών αποφάσεων για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών των θετικών επιστημών στις Επιστήμες της Αγωγής και των επιχειρησιακών σχεδίων και διαδικασιών εφαρμογής τους, υπό το βάρος των αντιστάσεων που προέρχονται από την παράδοση της τυπικής μετωπικής διδασκαλίας και των ευκολιών που αυτή παρέχει. Στη συνέχεια, παρουσιάζει δυο καινοτομικά παραδείγματα, που αφορούν τη βασική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών στη Γαλλία και την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην Ελλάδα.

Το άρθρο με τίτλο *«Προετοιμάζοντας εκπαιδευτικούς Αγγλικής για τις προκλήσεις του 21ου αιώνα: Το αναμορφωμένο πρόγραμμα αρχικής κατάρτισης και εκπαίδευσης στη διδασκαλία της Αγγλικής του ΕΚΠΑ»*, της Ευδοκίας Καραβά, Καθηγήτριας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, αποτελείται από δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος η συγγραφέας παρουσιάζει μια σειρά προβληματισμών που αφορούν τους νέους ρόλους και τα αυξημένα και διαφοροποιημένα καθήκοντα που καλούνται να αναλάβουν οι εκπαιδευτικοί στο σύγχρονο πλαίσιο της σχολικής εκπαίδευσης και το πώς τα προγράμματα αρχικής κατάρτισης μπορούν να τους προετοιμάσουν αποτελεσματικά γι' αυτά. Το δεύτερο μέρος εστιάζει στο αναμορφωμένο πρόγραμμα αρχικής κατάρτισης των εκπαιδευτικών της Αγγλικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, συζητά τη λογική, τη φύση και τη διάρθρωσή του στο πλαίσιο της προσπάθειας για αποτελεσματική προετοιμασία των αυριανών εκπαιδευτικών της Αγγλικής.

Ο Παναγιώτης Αναστασιάδης, Αναπληρωτής Καθηγητής του Πανεπιστημίου Κρήτης και Αντιπρόεδρος του Τμήματος Επιμόρφωσης και Αξιολόγησης του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και οι συνεργάτες του –σελέχη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και ερευνητές– παρουσιάζουν στο άρθρο τους με τίτλο *«Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών: Μελέτη Διερεύνησης των επιμορφωτικών αναγκών των εκπαιδευτικών»*, το σχεδιασμό της διερεύνησης των επιμορφωτικών αναγκών των εκπαιδευτικών, παραθέτουν τα πρώτα περιγραφικά αποτελέσματα της έρευνας και επισημαίνουν τα επόμενα ερευνητικά βήματα της μελέτης που έγινε στο πλαίσιο του Μείζονος Προγράμματος Επιμόρφωσης.

Ελπίζουμε ότι για τους αναγνώστες της *Συγκριτικής και Διεθνούς Εκπαιδευτικής Επιθεώρησης* το ειδικό αυτό τεύχος θα αποτελέσει ευκαιρία ουσιαστικού προβληματισμού για ένα ζήτημα που φαίνεται να είναι τόσο παλιό όσο ίσως και το ίδιο το εκπαιδευτικό μας σύστημα.

Δημήτρης Ματθαίου
Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών